

Social utblick

Willy Karlsson

Testmans eftermäle

För några dagar sedan damp en rapport från forskningsrådsnämnden ner på skrivbordet. Rapporten var från ett symposium i Sigtuna i april 1978 om socialakter och sjukjournaler i forskningens tjänst. Enligt förordet var symposiet bla föranlett av att socialutredningen i sitt slutbetänkande föreslagit att allt socialaktsmaterial skall gallras tre år efter sista noteringen i akten.

De symposiedeltagare som i sina anföranden berörde socialregisterakterna betonade deras betydelse för forskningen. Integritetsaspekten var enligt flera talare viktig men hade överdrivits av socialutredningen. Någon företrädare för socialutredningens ståndpunkt fanns inte med vid symposiet. Remissbehandlingen av förslaget bekymrade. En deltagare framhöll att det fanns anledning misstänka att flera kommuner "utan saklig prövning seglat med på en tillfällig opinionsvåg" och tillstyrkt socialutredningens gallringsförslag.

De synpunkter som fördes fram om socialakternas betydelse för forskningen skall jag i detta sammanhang lämna därhän. I stället skall jag plocka fram en annan aspekt som berördes i ett par anföranden. Den gällde den enskilda människans behov av att kunna gå tillbaka och se vad som hänt henne under tidigare skeden av livet.

"Människan behöver kunna identifiera sig. Hon kan behöva gå tillbaka för att se efter vilka samhälleliga åtgärder, som vidtogs mot henne en gång i tiden och orsaken därtill. Vad grundade samhället den speciella åtgärden på?"

Men det kan också vara människor som vill ha upplysningar om tidigare generationer. Enligt en av talarna

"är det från flera håll väl dokumenterat att många människor med hjälp av socialregister och socialdossierer vid vuxen ålder söker uppgifter om sin

bakgrund, för att kunna identifiera sin roll i samhället, känna social trygghet, eller kunna ta kontakt med okända föräldrar eller släktingar."

En intressant fråga måste vara vilka uppgifter identitetssökande människor kommer att finna i socialakterna. Rapporten ger exempel på ett dokument som finns i många akter. Det är en redogörelse över Adam Testmans (fingerad) levnadsförhållanden och den är upprättad därför att Stockholms stads nykterhetsnämnd i juni 1969 ansåg det "erforderligt med förordnande för tvångsintagning på alkoholistanstalt". Alla som arbetat inom nykterhetsvården känner igen både blanketten och uttrycksättet.

Efter några kortfattade noteringar om uppväxt- och familjeförhållanden följer en omfattande redovisning av alkoholmissbrukets uppkomst och utveckling. Dvs om uppkomsten får vi inte veta så mycket men desto mer om utvecklingen alltifrån den dag år 1951 då Testman för första gången blev "känd hos nykterhetsnämnden" fram till det senaste affektutbrottet. Det är en monoton redovisning av hur Testmans "levnadsvanor i nykterhetskänseende avsevärt försämrats", hur han "brast grovt i sina plikter" och hur han uppträdde "aggressivt och bråkigt i hemmet". En sak är säker: Någon människa skymtar inte mellan fylleriförseelserna, polis gripandena och utredningarna.

Redogörelsen över Testmans många nederlag är typisk. Det finns åtskilliga tiotusentals sådana redogörelser omsorgsfullt bevarade i aktskåp och arkiv landet runt. Avsikten har inte varit att beskriva en människa eller ett människöde. Avsikten har varit att övertyga en myndighet om att tvångsåtgärder varit det enda riktiga. Testmans barn och barnbarn kommer därför inte att få så stort utbyte av läsningen. Testman själv skulle säkert helst se att redogörelsen försvann. Hellre inget eftermäle alls än den falska och negativa bild som socialakten förmedlar.

Socialvårdens folk seglar inte på någon "tillfällig opinionsvåg" när de hälsar socialutredningens gallringsförslag med tillfredsställelse. Debatten om integritet och sekretess har pågått länge inom socialvården. Socialutredningen har lyssnat på debatten och utformat ett förslag som ger ett bättre integritetsskydd än vårt nuvarande system.